

ACC. N:R. 1924

Landskap: SKÅNE

Upptecknat av:

Ola Persson

Härad: GÄRDS

Adress:

Kjarnus

Socken: EISPHULT

Berättat av:

Uppteckningsår:

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör

Mättiderna

1.

Tädd

2.

Västerlekstyg

2-3

Styg

3-4

Allmänna niestutetion

4.

Majsjuvning

5.

Majvisan

5-6

Pajvisan

7

Koidsomma!

8.

Tallbondan - Tallbörgillet

8.

Skriv endast på denna sida!

1924° (Lierum) = = =
Folkseder m. m. från halvåret från Espkults församling och trakten där omkring (Gärds härad).

1. "Den trea torodan i Tor" (Mars månad) skulle man lägga sig vid dagsljus. Förut hade man ätit "mörkesmad" i skymningen och sedan kvällenat strax innan man lade sig (senast tel. 9); men sedan började man äta "meaftan" och lägga sig vid dagsljus, och därmed fortfor man till "krösen" vord mogna; då skulle man åter börja att "göra kvällen" och reusa "krösen" vid gussken. Till "mörkesmad" delade husmodern åt var och en en bit äl och en skiva bröd (Tågare). Till "meaftan" brukade man få endast bröd och "krösenasolta" (Lierum). (I fattigare hem åt man till kvällenat ofta endast "päror" och "krösen". - Riekaruus skog.) Mörkesmeden var i vanligheten försommars vedan på 70-talet, meaftan åt man däremot ännu detta årtionde. Den egentliga första sommardagen torde dock ha inträffat "Vällörda". Då skulle man se över stängs larna och släpja kreaturen (Lejon, från Truls härad, Långaröd skul. Fars hrd.) Då bjöd den nye äldermannen på "Vällörögille" de för övrigt svaret på frågan 19, 20 och 21!

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2. Bonifacius 5 juni den bästa "kornsådanen." "När tjör med blommor o o juen ryper ska tjing säs." Beda 27 maj, lägga böror. "Tofroada, hörfroada": Constantin 2 maj; Henning 22, Desideri 23, Petronella 3 maj. Sådela man hör Rogatus 24 maj; fick man bara "roggsunga" eller "ulka".

vid brytningen. — Den sista kakan av julbrödet skulle bästarna ha, när man började "vara."

3. Sådant som värdet var "Höjsönda," söndagen efter julafton, eller på tveärtom skulle det bli under sommaren. När det regnar Kristi himmelsfärdsdag, blir det så vätt om sommaren, att man kan se hör på taket (hör fodrar vätt in). — Man körde i kapp från julotta, ty den som kom först hem, fick först iuliöstat. — När man sådde hör, skulle man ha "äggkaga" till middag för att höven skulle bli "kåd," och när han sådde, skulle han gå bakom honom, rista hans byxor och säga: "Tjockero langer, tjockero langer!"

— Om det kom någon in, när man kärnade, sade man: "Du har väl smörlykan med dig" också skulle hem bort till kärnan och resta smöret ifrån se." Gick någon utan att göra det, sådes kungad av må smöret." — Man skulle inte klippa fåren förrän de ^{halla} "Urbanusa-rejnen" hade varit (omkr. 25 maj) ty då frös de.

4. "Kongluosse kunde börjar vintaren o luda." (om man fåren "vinterkunta" vid Nyndelsnäs, är det snart slut med vintern). "När Petter Ratt (eller "Andrias") lägger sin hatt, där ska den ligga te Froa natt." Efter Petter Ratt bara inte isarna längre. När Raja och Klän med klämmuållor, blir det ^{strängoppa} ~~fullisaden~~ (Blir det oåder den 23-25 november, så kommer ~~detta att fortföra~~ ^{vintaren att bli stäng}). "Så klart och grant som det är på Petrus, så klart och grant skall det bli gulada." Regnar det Margareta 20 juli, blir det ingen kärna i nätterna. Hittar man en

markstungen ^{ut} ^{sä} säger man, att "Magretta ha vaedo pissad i den!" "Ragnar det
 tjusovare dagen kommer det sedan att regna i sju veckor." "Ragnar det Botvid 28
 juli blir det ingen botvid det."

LUNDS UNIVERSITETS
 FOLKMINNESARKIV

5. Om man körde fingrarna i ⁱⁿ i brödet, när man smet det, betydde dödsfall i
 släkten. Likaledes om man körde grisslan i brödet. Likaledes om man drönde om
 att falla ständer. Drönde man om döda, betydde nederbörd. Om skatan skricker, om
 katten tvättar sig, om man är sömrig, betydde frännaande. Om röken från
 skorstenen faller ned på gården, betydde nederbörd. Likaledes, om skogen står
 mörk. "När Ringebäck bygger, se tvättar han på treaden." (Om dimman drar uppåt ^{at väster} bakke
 kommer den igen tredje dagen som regn) — "När Olafsa killor bygger, se tvätta di på trea
 dan." "När ^(väster om Olafsa) ^(från väster) ^{du} bygger i Kalentan, få di tvättvann i Olafsa." (Kalentan = en backe i
 Rikarum). Men: När dimman drar bort åt öster, kommer konigen tredje dan
 från väster som regn. (Rikarum). — "När konungen & gravikan skrigr,
 betyder oväder." "När vamsöattan, vådekajan (gröngölingen) skrigr," betyder regn.
 När flugorna äro galna, när sniglarna viras sig mycket, likaledes regn. När
 honsen skida blött, likaledes. "Om ängarnärjan (konstnarren) e i ängarna," be-
 tyder gott år. "Liden ögaon (mångärd) stort ovär, stor ögaon, liden övär."

6. Man kommer ej till varken "veckeväkning" eller "genväder".
 7. Sedan o.kän.

8. Eldar ha ej i mannaninnor brukats i trakten. Ej heller bjällror o.s.v. på dylikt sätt.
 9. Man har inga traditioner om trauma. Ej heller om Vårfrudagen; "Frøedagen" kallas den där

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

19. I Västra Vrams socken finnes äldre mansinstitutioner med "Vallbörögillet" ännu. Även i Åurodi i Djurrods (Görrods) skn. I Liarum och Enskults skn f. ö. har den däremot försvunnit för länge tid sedan. Den synes såhunda hålla sig längst i större, mera välmående byar. För "Västra torparelaget" i V. Vrams skn har jag lyckats få fatt på en "by-ordning eller gramme bref" från 1740, varav en avskrift medföljer. De sedvanliga rätterna om detta lags "Vallbörögille" voro lut-fiska till frukost och ärter och stelet fläsk till middag. Hårligt enkelt och närande, men i senare tid var man förveklig, ställde till stora gillen med en mängd "köpsta"-rätter, ja, det var knappast ens de gamla rätterna fingo vara med på ett hörn!

V.

1924
 20. Majsjungning ej känd från Liäruu. I Råbockarya (Erybultsken) har där-
 mot sjungits. Likaledes i V. Vranisken. Visan har varit: "Åk lyvlig tu," d. v. s. Jung-
 ningarna gäde rum "Vallbör aftan" (den niste april) och varade långt ut på natten. När
 man kom in på gården, ropades: "I da e da fästa maj, maj, maj, i da e da fästa maj, maj,
 maj!" (?). "Majning (löving) lär visserligen ha förekommit, men efter min berättelse
 att döma har den varit närgående väsentligt. (Att minstone har den väl varit det på
 sistå tiden, man sjöng maj — 50-, 60-talet.) Muvudsaken var visan samt gillet.
 Dagen efter, således "Vallbönda," samlade man in "rikta koder" i korgar. Det var
 ägg och fläsk, brännvin och bröd. Närmast följande "gjorda" kväll höll gillet.
 Det skulle vara i två nätter och en dag, d. v. s. från lördagskväll till måndags-
 morgon.

LUNDS UNIVERSITETS
 FOLKMINNESARKIV

21. Ola Måhansson, Ullarys, hade i sin ungdom tjänat dräng i Borrestad, V.
 Sömnarslövs socken. Där sjöng man som majsvisa "Åk lyvlig tu." Gubben (han är
 över 90 år, men har likväl lagt över 100 famnar stengärsgräs i soppas!)
 mindes endast ett par verser numera, och att sjunga dem kunde jag inte förmå
 honom till — Det hade förörrigt inte gjorts någon nytt, så jag tyvärr
 inte kan teckna upp melodien. Verserna lyde:

"Ack ljuvlig tid,
 När träd på marken bära fruket,
 All blad och blommorgiva lukt,
 Ack ljuvlig tid!
 När som fåglar i skogen ~~singa~~^{kvittra},
 Var på sitt sätt lovsjunga Gud,
 Och blad och blommorglittera
 Och bergen giva ljud"

"När abullen bär,
 Och hallkanda härlig fruket,
 Med ljuvlig smak behaglig lukt,
 Som visa sig här,
 När som källa vattnet rinner,
 Så klart, som vore det kristal,
 Och man på solen (?) finner
 Så skön en ljuvan dal."

1924

"När vi värtid
 I hundar, ängar, skog och mark,
 Från en till annan ljuvlig praket,
 I ro och frid,
 Få leva och avlösa
 En ljuvlig sång och talar musik,
 Som hört av i det öra,
 Den honoren vare lik."

LUNDS UNIVERSITETS
 FOLKMINNESARKIV

VII. Ola Näkansson anmärkte, att det var en ¹⁹bra visa, för den var så "gudelig." Men de äldre drängarna i Borrestad, sade han, brukade sjunga en majvisa, som inte var "gudelig" och den var äldre än den "gudliga," anmärkte han uttryckligen. Man kommer till icke i käg något av denna visa, och man kan således inte veta, om det varit den utåt slätt bygden brukliga blandningsformen mellan en äldre och en yngre "gudelig" visa, eller den från Magleham kända, s.k. "Pigvisan." Det sista är likväl det troligaste. Borrestad ligger rimanför "Råsen," Linderövisåsen, det liksom Magleham och hör till samma trakt. Velarä kan man häruppe ganska lätt få höra sjungas ett par strofer, som påminna mycket om pigvisan:

"I fjor dao feck ja gao mä" drängarna o lega,
aj, aj, aj, aj, mä" drängarna o lega,
Men nu faor ja seck ve vaggan o benega,
aj, aj, aj, aj, ~~me~~ ve vaggan o benega."
"I fjor dao feck ja gao mä" drängarna te gilles,
aj, aj, aj, aj, mä" drängarna te gilles,
Men nu faor ja seck o ^{trecka} vaggan da" lilla,
aj, aj, aj, aj, o recka da" lilla!"

Kallund; Håke Törnqvist

Rännelöv d. 25 1917

Eller: Uppf. F. Sahlgren

"Te nästa aor naor vi kom-
ma igen,
Se staor där en vaggan ve pi-
gornas säng!"

De tutsade ålder männen i hogs dom med sin kopparslut; han gick bygatan fram och tillbaka och bläste; och mitt ^(i byn) bänklades men vid en stor, flat sten, väl 6 alnar i fyrkant. — Drängarna kunde också hålla samma konst, kallade av drängaförmanens "lut". (Det fanns många lutrar i byn, var med sitt särskilda ljud; ålder männen hade en särskild, som han tutsade i vid "vaoe", eldsväda, och "färaschäfer ten" — märk uppseenderna — hade ett kunn, som han samlade färens med). — När man skulle köra, samlaleds allt men folk från byarna runt omkring som kunde föra en lie, vid Hoby ängar kl. 1 på morgonen, men ingen fick röra ett strå; för när ålder männen tutsade i luterna. De högg alla in, och sedan körde man på ut för ett, tills man kom fram, och sen vardet att sätta sig och vänta på "bagasarna." — "Hls" pinges bru" före kom på den tiden i Hoby. Det var barnen, som klöde ut "bru" och "brogemen" och i en stor skara tögade omkring i gårdarna och spelade. Till spelarna hörde då ~~de~~ "Foujjs Gustav" från Lyngsjö, sedermera klockaren Gustav Svensson i Fråne. Efteråt höll de gille med spel och dans på

22. ~~Nickrommarn~~ firades förr med majstång. Nickrommarafton skulle man plöcka 9 slags örter, däri bl. en "San Hans urt", och lägga under huvudgärden, så blev man sandvönst eller dröndom sin tillkommande. Försterelagg, tagen med ringfingret, och det rike blott om ringfingret nickrommarelagen, skulle vara bra att smita på vingarman

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ola Persson i Liarum, som är född och uppväxt i Hoby, i Gårds-Arnas församling, har berättat mig endel om Vallbördagen och dess fram. "Vallbörd" skulle drängarna ut kl. 4 på morgonen och plöja på vägen. Kl. 7 eller 8 "lurade" drängarna för man i sitt ~~te~~ sin tur, och genast spärrade drängerna härsoken av och redde i kapp till byn. Sen fick husvärd och andra fattigkapspar låna häsen resten av dagen. Jämvänmen skulle se över stängsbar och dgl. Längre fram på den hölls Vallbördaget. Se baksidan på blad 7. Om istag kommit att skrivas där.

"riktighederna," de samlat in. — "Klä"pingesbru" har följande kommit även i Wram. "Gamm som en pingesbru" kan man ibland höra någons säga. Det lär inte ha varit bra att vara utklädd till sitt pingstbrud — var för har jag inte kunnat förneka på.

(Den som lånar sig till pingstbrud, blir aldrig riktig brud)